

Anna Grusková

Gizi
/Rabinka/

Anna Grusková

Gizi Fleischmann

Szereplők:

Gizi

Lici / Elfie

Varon / József

Jetty

Kósáné / Rút

Wisliceny / Hanzi

Dokumentum dráma Gizi Fleischmann, pozsonyi zsidó aktivistáról – kísérlet egy életút rekonstrukciójára.

A TÖBBFÉRJÚSÉG

Gizi kivételével az összes színész a nézők között ül. Gizi a színpadon áll, szpottal megvilágítva.

GIZI Ma este egy Tankemberrel álmodtam. Álmomban minálunk, Pozsonyban élt. Erős, magas férfi volt, pont olyan, mint amilyenről a nők álmodozni szoktak. Városunk legszebb része a Duna. Itt széles, erős sodrású a folyó... A többi pozsonyihoz hasonlóan én is gyakran kimegyek a Duna partra, ott mélyeket lélegzem, arcomat a napnak fordítom és elképzelem, milyen is lenne, ha egyszer csak eltűnnék... Aztán mindig rászólok magamra, nem, még nem, itt van a családod, a barátaid, a munkád, itt szükség van rád... Álmomban sétálva találok egy lánnyal is. A töltés kövein állt, kezében egy kis, fiókos szekrényt tartott, amelybe a kincseit rejtette. (*Nevet.*) Egy kis szekrényvel egy töltésen... Mondtam is magamnak, milyen különös, egy kofferral mégiscsak jobban festene, de azután jobban megnéztem, és szemembe ötlött, hogy milyen csinos és milyen fiatal! Milyen könnyen veszi az életet! Amit eltervez, azt meg is valósítja, és minden helyzetben kiismeri magát... Csodáltam, talán még irigyeltem is. Azután rájöttem, hogy ez a lány a Tankember menyasszonya, ő a kiválasztott, aki vele tart majd az úton... Egy kicsit sajnálom, hogy nem én vagyok az az ifjú leány. Ha a bennem rejlő energiákra, a szépség utáni vágyakozásomra, az új iránti nyitottságomra és a fiatal testemre gondolok... Az álom folytatódik: azt álmodom, hogy másnap nagyon korán ébredek. Hajnalodik. Kikísérem a bátyám és a férjem, akik hosszú útra indulnak, elégedettek, nevetgélnek, minden a legnagyobb rendben van. A házuk kapujához érve elbúcsúzunk egymástól, és én becsukom mögöttük a kaput. Megkönnyebbülést érzek, és megijedek ettől az érzéstől. Mozdulatlanul állok. Hallom a Tankember lépteit. Az utcánkban megy el és én a csukott ajtón keresztül is látom őt. Különleges páncélt visel, amelyről vasdarabkák lógnak lefelé, amelyek minden egyes mozdulatára ide-oda lengenek és közben csilingelnek. A fején szögesdrótból font koszorút visel. Miközben lépdel, a

rengeteg vas ide-oda himbálózik, már-már komikus, ahogyan kinéz. De én összerезzenek a félelemtől. A Tankember már a házunk előtt áll, és tudom, hogy nemcsak én látom őt, ő is lát engem. Egy ideig nem mozdul, aztán lenyomja a kilincset... *(Riadtan felkiált).* És abban a percben felébredtem.

Az utolsó mondatokat drámai átéléssel szavalja. Amikor befejezi, meghajol. Varon, aki Gizi jelenete alatt végig cigarettázott, felállva tapsol, és felmegy hozzá a színpadra. Világítás váltás következik. Mindketten egy fényben úszó táncterem ajtaja előtt állnak, egy lábas hamutárcánál. Varon elnyomja a cigarettáját. Belülről a korra jellemző zene szűrődik ki.

VARON Bravó, Gizi! Egy színésznő veszett el magában. A színház nagyszerű dolog. A színház egy nagy találkozás. Csak nézem a színpadon játszó színészeket, és egyszerre azt érzem, hogy valami nagyon szépet látok. Semmit sem kell mondani, nem kell semmit sem tenni, egyszerűen csak elönt valami tiszta érzés, aminek átadom magam. Ez nem illúzió, én fizikailag átélem... és amikor úrrá lesz rajtam ez az érzés, már elhiszem... hogy az a másik is ugyanazt érzi. *(Mélyen a szemébe néz)*

GIZI *(nevet)* Szörnyű ez a zene, hallja! Ne menjen be! Kérem!

VARON *(megnyugszik)* Darf ich bitten?

Táncolnak.

GIZI Ha már annyira szereti a színházat, nem akar nálunk rendezni?

VARON Tudja, hogy én még soha nem voltam Pozsonyban?

GIZI *(megáll)* Hát ilyenek a bécsiek! Fütyülnek ezek a mi kedves kis városunkra, ahol a Duna és a bor összekeveredik... Ha majd egyszer eljön, megmutatom önnek a Zuckermanzelt, azt a házat, ahol az a tébolyult szobrász, Messerschmidt élt, az ő extravagáns szobor portréit láthatta a Belvederben... Azt mondják, hogy abból a házból lövöldözött a gyerekekre, akik beleselkedtek a dolgozósobájába ablakán... Megnézhetjük Hummel szülőházát, és elviszem kávézni a Luxorba, azután irány a borozó... Mehetünk színházba is... Megnézzük a varsói Nemzeti Zsidó Színházat...

VARON De az egy entartete Kunst! Dekadens művészet...

Ismét táncolnak.

GIZI A zöldségpiac a kedvencem, főleg ősszel. Lejönnek a nénik a hegyekből, felutaznak a déli alföldekről, és árulnak itt a környékbéli falvakból is. Legszívesebben csak sétálgatok, a szememmel falom a sárga almákat, a vörös paradicsomokat, a zöld paprikákat, és a narancsszínű répákat... Nincs az a francia parfüm, ami versenyezhetne a savanyú káposzta illatával! *(Nevet.)*

VARON Gizi, drága Gizi, vigyen magával a színes kisvárosába, együtt lakunk majd egy ócska hausbóton a Dunán, és ha eljön az ideje, elhajózunk vele Palesztinába... Gizi, tud úszni?

GIZI Hát a férjemmel mit lesz?

VARON Majd lesz kettő magának! Miért ne lehetne egy nőnek két férje, miért csak fordítva lehet!?

GIZI Én meg majd holnap a kongresszuson bejelentem, hogy a Herzl hagyatékban egy eddig ismeretlen részletre bukkantak, amely a többférjűséget tartja a cionizmus alapjának. Szerintem úgysem nézték még át rendesen azt a szöveget. Majd most ezt fedezik fel benne. Maga meg beteteti az újságokba és nagy szenzációt kreál belőle!

Nevetnek.

GIZI Köszönöm, Varon.

VARON Mit?

GIZI Voltam én már elnök asszony, helyettes, aktivista, Hausfrau... Egész Zürichig kellett ahhoz eljőnnöm, hogy eszembe jusson, hogy én még mindig nő vagyok.

VARON Drága Gizi, megtisztelő, hogy ezt a történelmi jelentőségű pillanatot nekem köszönheti. Engedélyével, ez ügyben további utasításokat szeretnék kérni.

GIZI Később... Ismeri azt a fiatalembert, aki ma annyit idézett a Herzl naplóból?

VARON Miért? Tetszik magának? Megölöm!

GIZI *(Nevet)* Élveztem azt naplót. A leghíresebb cionista azt írja, hogy teljes joggal táplál antiszemita érzéseket, mert miközben ő a zsidó államért harcol, ezt senki sem értékeli, elsősorban a gazdag zsidók nem...

VARON Mint ahogy más sem. A német császár is elutasította. Azt mondta neki, hogy a gondolat szép, de a zsidó államot zsidókkal megvalósítani lehetetlen.

GIZI Nem győztük kivárni a Messiást, ezért indultunk útnak egyedül az Ígéret Földjére. *(Énekel)* A mi reményünk soha el nem fogy...

VARON ...kétezer év ősi reménye...

GIZI ...szabad nemzetként lenni a hazában...

VARON ...Sion és Jeruzsálem földjén.

GIZI Gondolja, hogy illik ezt a dalt tánc közben énekelni?

VARON Mindent illik megtenni, amit szeretünk, amihez kedvünk van... Boldog vagyok, hogy találkoztunk, Gizi.

GIZI Kedvem lenne még egy pohár pezsgőre! Kedvem lenne reggelig táncolni! Kedvem lenne a tavat körül sétálva visszamenni a szállodába! Kedvem lenne olvasni az elbeszéléseit! Mindenhez, mindenhez, mindenhez!

ÉJSZAKAI VIRÁGZÁS

Hivatal a Zsidó Központban. Gizi az asztalnál ül, és levelet fogalmaz.

GIZI „Kérem, hogy kérvényem elbírálásánál legyenek tekintettel arra, hogy Pozsony még mindig egy olyan hely, ahol a Cseh és Morva Protektorátusból, Ausztriából és Németországból való hitsorsosok viszonylagos biztonságban élnek. Még nagyon jól emlékszünk a burgenlandi zsidókkal történetekre, akik között gyerekek, idősek és betegek is voltak. Hiányos öltözetben, étel és ital nélkül dobálták őket egymásnak az osztrák, a magyar és a szlovák hivatalok, mint a rühes kutyákat, és végül a pozsonyi hivatalnokok „elszállásolták“ őket egy patkányoktól hemzsegő hajó alsó fedélzetében, ahol olyan kevés hely és levegő volt, hogy csak mozdulatlan tudtak feküdni. Azután, nem messze Pozsonytól, sikerült ezeknek az embereknek szállást találnunk... Arra kérem Önöket, hogy vegyék tudomásul: a helyzet napról napra...

A közönségből a színpadra lép Lici. Kopog az asztalon.

GIZI Lépjen be!

LICI Tudtam, hogy még a hivatalban talállak. Ne haragudj, hogy zavarlak.

GIZI Lici, kedvesem...

LICI Anya, kénytelen voltam idejönni hozzád, nem tudok olyan erős lenni, mint te, féltetek...

GIZI *(A papírjaiba néz.)* Mondtad apádnak, hogy idejössz?

LICI Igen, anya. De egyszerűen szükségem volt arra, hogy lássalak, és hogy halljam a hangodat. Ne haragudj, és én nagyon tisztellek mindazért, amit csinálsz. Tudom, hogy mennyit segítesz az embereknek ezekben a nehéz időkben. A barátaim között senkinek sincs ilyen nagyszerű anyja. Senkinek sincs ilyen anyja.

GIZI Kislányom, ülj le.

LICI Valamit el kell mondanom neked.

GIZI *(Hirtelen felemeli a fejét.)* Remélem, jó hír lesz. Ma csak jó híreket akarok hallani.

LICI *(Hallgat.)*

GIZI Mi történt? *(Erőltetetten felnevet.)*

- LICI Guszti bácsi meghalt.
- GIZI Tudtam, hogy nem éli túl. Csoda, hogy egyáltalán hazajutott...
- LICI Anya, Lili néni egyáltalán nem sír, csak folyton azt hajtogatja, hogy nélküle nem marad itt. Anya, én borzasztóan félek. Én... félek kimondani azt, amitől félek.
- GIZI Ne félj, Lici! Tudod, hogy most tértem csak haza Londonból és Párizsból, ahol megpróbáltam tenni valamit az emberekért. Mevlásd, lesz segítség. Mi is segítünk. Gondolj bele, hányan hajóztak már el a Dunán Palesztinába! Magyarországon, Románián keresztül, a Fekete-tengeren, a Boszporuszon és a Dardanellákon át Törökországba és onnan... Erec Izrael!
- Szünet.*
- Kislányom, neked is el kell menned.
- LICI Nélküled én nem megyek.
- GIZI A nővéred, Jusi majd gondodat viseli.
- LICI Hogyan viselné a gondomat, hónapok óta nem kaptunk hírt felőle!
- GIZI Jól ismered Jusit, tudod, hogy milyen, biztos a fiúk után szaladgál! *(Szünet.)* Lici, el kell menned. Tudod, hogy semmit sem szeretnék jobban, mint veled menni. De akkor ki fog törődni a beteg apáddal, meg az anyámmal? Te képes lennél betegen és öregén itt hagyni engem? Ne aggódj, kedvesem. Lici, mi mindennel megbirkózunk. Mi ketten derék, szép és okos nők vagyunk, igazi barátnők, akik meg tudnak egyezni, elosztják a feladatokat. Anyád elintézi a vízumodat, te pedig szépen elmész, találkozol Jusival, közösen mindent előkészítetek, és ahogy az apád és a nagymamád jobban lesz, utánatok megyünk. Tudod, mennyire erős vagyok, tudod, hogy meg tudom csinálni...
- LICI Azt mondják, ahova csak mész, mindenhol elnökké választanak. Kár, hogy a szlovákoknak már van egy elnökük, minden mennyire más lenne...! Ha olyan erős vagy, akkor engedd meg, hogy veled maradjak, apának szüksége van rám a boltban és segíthetek neked a Zsidó Központban is.
- GIZI *(feláll, Licihez megy)* Emlékszel, egyszer beszéltem neked arról, hogy az Isten mindig velünk van, ahogy a virág azon a fán, amelyik csak éjszaka virágzik?
- LICI Itt van, de nem láthatjuk. Sőt még a fát sem, amelyiken virágzik.
- GIZI De ha érzed az illatát és követed az orroddal...
- LICI ...óhatatlan a fához és a virágjához érkezel!
- GIZI Pontosan, a legmélyebb sötétben is. De most világos van, Lici, láthatod az utat.

LICI Miért kell mennem, anya? Miféle emberek ezek a szlovákok, kik ezek az érthetetlen németek? Miért olyan kegyetlenek? Lali, a volt osztálytársam, már gárdista egyenruhában szaladgál, és azt kiabálja nekem: Verrecke, du jüdische Sau! Anya, nemrég szemet vetett rám, de én már akkor rettegtem tőle, nem akartam őt. Guszti bácsikánkat halálra verték csak azért, mert zsidó. De mi nem ártottunk nekik! A bácsikánk még ki sem hült, a volt szobalánya, aki most henlein, elvitte Lili néni bundáját, mert, hogy a zsidóknak át kell adniuk az összes szőrmét. Igaz ez, anya?

GIZI Lehet neki tíz bundája is, soha nem lesz olyan bájos, mint Lili néni!

LICI Megnézte Lili néni ezüst evőeszközeit, meg a meissenai porcelánját, amit a bácsikánkkal nászajándékba kaptak. Valahogy így: *(bemutatja a szobalány jelenetét)* Ezek az evőeszközök alpakából vannak, ugye? Ez a porcelán ugye nem valódi? Erre mi: valószínű nem!

Könnyes szemmel nevetnek.

LICI Anya...

GIZI Igen, kedvesem...

LICI Kérdezhetek tőled valamit?

GIZI Halljam!

LICI Anya, ugye nem azért küldesz el, mert szerelmes vagy abba a fiatal bécsibe, aki a hanuka darab rendezése miatt jött ide...?

Gizi hallgat.

LICI Miért hallgatsz, anya? Haragszol rám?

GIZI Már rég elfelejtettem őt, kislányom. Most más hódolóim vannak.

PURIM

Gizi a nézők között sétál, hóna alatt egy nagy dobozzal. Mosolyog, teli van energiával. Beszél a színészekhez, néha a nézőkhöz is szól.

GIZI Jó reggelt, kedveseim, hogy aludtak? József annyira horkolt, hogy szörnyű! Hogy már Mihály is? Látod, drága Micim, még férjez sem mentél, és máris mennyi férfi van a hálószobádban, ugye? Legalább nem lesznek illúzióid a házasságról... A férfiak nagyon igényesek... Tudod, mit mondott Pessach Fischer, amikor meghalt a kilencvenhét éves felesége? Mindig mondtam, hogy egy beteg nőt sóztak a nyakamba! *(Mindenkinek nevet).*
Hogy van a lábad, Rút? Már jobban? Hoztam egy új kenőcsöt, az majd segít! Hogy mondod, Elfie? *(Hozzá hajol, suttog)* Világos, titok marad, hozok mindent, ami kell... Isten hozott a felnőtt nők klubjában!

Ábrándozzunk kedveseim tovább, már csak pár nap, és aztán felszállunk a hajóra és Magyarországon, meg Románián keresztül lehajózunk a Fekete-tengerig, a Boszporuszon és a Dardanellákon át Törökországba, aztán... Erec Izrael! Azt mondják, a Duna-delták csodaszépek, igazán irigyellek benneteket... A Holt-tengerben úsztok majd, mit úsztok, ott úszni nem is lehet, csak lebegni, jó lesz nektek, majd mindent elfeledtek... De rólam nehogy megfeledkezzetek, küldjete legalább egy képeslapot... Mégsem, jobb lesz, ha nem.

HANZI Bár már ott lennénk. Megérdemlünk egy tisztességes szelet kóser húst...

GIZI Hová is mehetnénk ma enni? A Carltonba? Világos, semmi gond... Jaj, most jut eszembe, állítólag ott ma festenek... Hát, nagy kár. Majd legközelebb! De ne izguljatok, nem maradunk éhen, van számotokra egy nagy meglepetésem. Közéleg a Purim, és ez nálunk Pozsonyban is az év legörömtelibb, legszínesebb ünnepe! Ki mondja el nekünk, hogy miért is ünnep a Purim? Elfie?

ELFIE A Purim arra emlékeztet bennünket, hogy a zsidók Perzsiában hogyan menekültek meg Ahasvérus király uralkodása alatt a pusztulástól.

GIZI Nagyszerű! És mivel nálunk az volt a szokás, hogy Purim ünnepén színházat játszunk, most mi is játszani fogunk! Kölcsön kértem néhány maszkot nektek – Elfie lesz Eszter királyné, József Ahasvérus király, Hanzi Hámán, na és te, Rút, neked kell eljátszanod az öreg Mordecháj szerepét. *(Szétosztja a maszkokat.)*
El tudjátok játszani? *(Véletlenszerűen kiválaszt egy nézőt)* És Ön, uram, Ön, eljátszaná Hámán fiának a szerepét? Legalább az egyiket a tíz fiából... Ez mindig az én szerepem volt, nagyon kicsi szerep, valójában ez egy néma szerep, és majd mi segítünk Önnek. Szükségünk lenne még cigányokra, mert a Purim ünnepén nálunk bizony cigányok is játszanak... Nincs maguk között egy cigány? Egyáltalán, van önök között valaki, akinél van valamilyen hangszer? Ha nincs, nem számít, maradt néhány hangszer abból, amit még a múltkori Purim ünnepén használtak a gyerekek... *(Egy dobozból két kereplőt vesz elő.)* Kinek adjam? *(Kiválaszt két nézőt. Egyenként szólítja a szereplőket a színpadra. Egy kis csengővel becsenget.)*
Uralkodásának harmadik évében Ahasvérus, a hatalmas perzsa király, nagy lakomát rendezett... Mindent vörös bársony, márvány, gyöngyház és drágakövek borítottak, az italokat arany kelyhekben szolgálták fel... És ekkor, hogy felesége szépségében gyönyörködjék, Ahasvérus a királynőért küldetett... A királynőért küldetett...

JÓZSEF *(Előlép)* Jöjjön hát!

GIZI A királynénak azonban semmi kedve sem volt odamenni, ezért Ahasvérus mérgeiben egyszerűen lecserélte őt egy újabbra és fiatalabbra, a szép Eszterre.

Eszter előlép, meghajol.

GIZI Eszternek volt egy nevelőapja, a büszke Mordecháj, és mindketten zsidók voltak.

Előre lép Rút. Ő nem hajol meg.

Ezt a király nem tudta. Mordecháj büszkesége azonban szerencsétlenséget okozott. Hámán – a gonosz miniszter Ahasvéros udvarában... A kereplőket! A kereplőket! Mindig akkor szólalnak meg, amikor Hámán megjelenik a színen, hogy senki meg ne hallja a zsidók legnagyobb ellenségének a nevét! Nyugodtan kiáltozzanak!

Előre lép Hanzi, gőgösen néz Mordechajra.

GIZI Nos, akkor Hámánt, Ahasvéros udvari miniszterét, nagyon feldühítette, hogy Mordecháj nem hajolt meg előtte, ezért bosszúból bevádolta a zsidókat a királynál.

HANZI Az összes zsidót meg kell büntetni!

JÓZSEF Egyetértek vele, Hámán!

GIZI Amikor ezt Mordecháj megtudta, valamit tenni akart.

RÚT Eszter, el kell menned a királyhoz és be kell vallanod, hogy zsidó vagy. Meg kell mentened bátyáidat és nővéreidet!

ELFIE *(Ahasvérushoz megy)* Királyom, lenne egy kérésem.

JÓZSEF A te óhajod az én óhajom is!

ELFIE Engem és zsidó nemzetemet pusztulásra ítélték..

JÓZSEF Ki merne ilyen gáztettet elkövetni?

ELFIE A rosszakarónk, az ellenségünk, maga a megtestesült gonosz - Hámán!

GIZI Kereplők! A király megharagudott Hámánra, aki végül mind a tíz fiával szegénységben pusztult el. A kereplők még mindig szólnak! Nem állnak le!

Hanzi és a kiválasztott néző eljátssza Hámán és fiai nyomorúságos halálát. Azután mindenki együtt táncol.

GIZI A zsidók számára elérkezett a világosság, a boldogság és az öröm ideje.
Tisztelet az ősöknek, akik legyőzték az ellenséget. Azóta minden évben Purim ünnepekor erre emlékezünk, és mindenkit megvendégelünk.

A nézőknek, javasoljuk, osszanak ki legfeljebb egy kis darab kekszet. Gizi a nézőket kínálgatja.

GIZI Tessék, parancsoljanak, vegyenek, vegyenek...

SZÍVET AZ ISTENNEK

Gizi, Jetty

Jetty krumplit hámoz. Gizi az asztalra rakott lábakkal ül. Hirtelen feláll és felkurblizza a gramofont. Felcsendül a Lohengrin nyitánya. Visszaül.

GIZI Ezt az ajánlatot személy szerint én kaptam. Tudom, hogy nem lenne kötelességem megtenni... Néhány ember valóban patkány. De nekem ilyen emberekkel is tudnom kell együtt dolgozni. Normális körülmények között soha nem találkoznék velük, de most, amikor a mieink közül először hatvanezer majd százezer hitsorsost vittek el már a Bug folyón túlra, és mi pontosan tudjuk, mi történt ott velük, nem tudom nem elfogadni. Három konkrét értesülésünk egybeesően megerősíti a korábbi híreket, és ezen túl, megegyeznek azokkal is, amelyek a foglyoktól származnak. Sobibór, Treblinka, Bergen – Belzen és Auschwitz, mind megsemmisítő táborok. Mama, te egy okos asszony vagy, biztosan megértesz, és én boldog vagyok, hogy mindent elmondhatok neked, mindent, mindent, még ha bánatot okozok is veled.

JETTY Világos. De Gizim, bizonyos munkákra, csak bizonyos embereket lehet használni. Nagyon bátor emberek kellene kísérőknek, titkos küldöncöknek, irat előállítóknak. Nem egyszerű dolog ám egyszerre két úr szolgájának lenni... Nekem bizony nem tetszik, hogy te is belekeverednél.

GIZI Hidd el, mama, nekem sem. És tudod mi a legszörnyűbb? Az emberek segítségével, iszonyú áldozatokat hozva, hatalmas pénzekért juttatjuk át a mieinket a határon, hogy elkerüljük a vámosokat, a besúgókat és más kopókat, és erre ők mit mondanak? Szitkozódnak, hogy miattunk véresre törte a cipő a lábukat. Esetleg felpanaszolják, hogy nem tudtak rendesen világitani a sábosszal. Érted te ezt?

Nevetnek.

JETTY Ha megint szemrehányásokat tesznek, meséld el nekik annak az árva fiúnak a történetét, aki nem tudta, hogyan kell imádkozni, és ezért az apjáért mondott kadis helyett minden reggel egyszerűen árkokat ugrált át. Amikor nem tudsz imát mondani, ugorj át egy árkot. Az is megteszi. Az Isten a szívedre tart igényt, Gizi.

GIZI Sose félts, mama, én kibírom. Egyenesen Isten fülébe súgom, amit akarok! De ennél többre is képes vagyok. Weissmandellel kitaláltunk egy Európa-tervet, érted, mama? Európában minden zsidó központ csak a saját emberei megmentésére gondol, mi azonban másokra is gondolunk. Így, együtt, sokkal hatékonyabban tudunk védekezni. Leállítjuk a deportálást! Igen, mama, mi leszünk azok, akik leállítják a deportálást! Azonban kellene nekünk egy szövetséges, egy nagyon erős szövetséges.

JETTY Vasek doktor?

GIZI A zsidó vezér? Az az állandóan részeg, a kapzsi és félnótás Vasek a belügyminisztériumból? Azt már régen megvették. Az Európa-terv az a főnök dolga. Lefizetjük Willyt.

JETTY Ki az a Willy?

GIZI A zsidó kérdés német megbízottja Szlovákiában, SS-Hauptsturmführer Dieter Wisliceny.

JETTY Remeg a kezed.

GIZI (határozottan) Mert az előttünk álló harcokra gondolok.

JETTYGizi Genendel! Du wirst total meschüge! Tudatában vagy egyáltalán annak, hogy mibe vágod a fejszédet? Az élet nem egy kalandregény!

GIZI Én nem félek! Végig tudom csinálni! Mindenre képes vagyok. Ha tudnád, mennyire beléjük látok! Mindenki le van itt fizetve, mindenki, mindenki! Ma az embereket már csak két érzés vezérli: a kapzsiság és a félelem! Nekünk ezt kell kihasználni!

JETTYTérj már észre, lányom! Hagyd abba! Hagyd abba! Aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók! *(Ütlegetni kezd, ahol csak éri. Aztán elsírja magát, átöleli.)*

GIZI *(Könnyek között.)* Mama... én... már.... nem bírom... elég.

JETTY *(Feláll és lassan folytatja a krumpli hámozást.)*
Ez a mi hibánk, Gizi, hagynunk kellett volna, hogy tovább tanulj, mint a bátyáid. De számodra a férjhez menés, a gyerekek nevelése nem volt elég...

GIZI Mama, légy büszke rám, kapcsolatban állok a világ összes zsidó szervezetével, több ezer embernek szereztük meg a beleegyezését, és a futárjaink segítették őket a menekülésben, Lengyelországba szeretetadományokat viszünk, egyetlen aranyórából két hónapig is meg lehet élni... Mama, ha tudnád, hogy mennyi pénzt sikerült összeszednem... De még többre van szükségünk, több pénz kell a munkatáborokra, mert még mindig jobb, ha itt, Szlovákiában táborokban vannak az emberek, mintha egyenesen **Zewiahba** küldenék őket.

JETTYHa orvos lettél volna, úgy is menthettél volna meg embereket. Egyébként is, te írtad az osztályban a legjobb fogalmazásokat. Most meg csak írod a leveleket egymás után. Tovább kellett volna tanulnod, én mindig is mondtam a Gyulámnak... Most minden másképp lenne. Mondd, téged ki fog megmenteni, ha én már nem leszek? A férjed meghalt, mert nem törődöttél vele, folyton csak azokba az egyesületekbe jártál, a gyerekeidet pedig elküldted, nehogy útban legyenek...

GIZI Mama, ezt nem szabad. Jól tudod, hogy én nem jótékonyági bálákat szervezek. Amit teszek, az olyan felelősség, hogy közben nem tudok másra gondolni.

JETTY Pontosan, így van, és ez a hiba. Még a leghatalmasabb főpap is először magáért mond imát. Nem volt még elég? Miért nem hagyod a férfiakra?

GIZI Megválasztottak a Munkacsoport vezetőjének!

JETTY Igen, de csak azután, amikor a munka már veszélyes kezdett lenni!

GIZI A csoportunkban négy férfi van, de mind azt állítja, én vagyok az egyetlen férfi!
(*Nevet.*)

JETTY Ki látott már ilyet, hogy a rabbik is odafigyeljenek rád, egy nőre! Néha azt hiszem, hogy csak azért dolgozol, hogy még feljebb kapaszkodj. Mindenkinél erősebb akarsz lenni, te akarsz lenni a vezér, aki férfiak fölött is uralkodik! Már beléd ivódott, hogy mindig segítsél. Segítesz másokon, ami jó, de nálad ez már függőség. Nem akartál sem Párizsban maradni, sem Londonban, nem akartál Ecuadorba menni, amikor Varon hívott téged, és veled az egész családot. Még Palesztinába sem mész el a lányaid után! És ez nem miattam van, nem a betegségem miatt, csak azért, mert idegenben te egy senki lennél, egy szegény bevándorló! Itt pedig nagyszony vagy, egy illegális csoport vezetője! Tudod mi a te előnyöd? Majd elől leszel – a főbelövésnél!

GIZI Igazságtalan vagy, mama. Ha nem lennénk kivételes helyzetben, legföljebb ezen a krumpli héjon élnénk! (*Megrág egy krumpli héjat s kiköpi.*) Kérsz?

JETTY Az embernek az életében csak annyit kell megtennie, amennyire képes. Először legyenek rendben a te dolgaid, azután foglalkozhat a másokéival is. Miért gondolod azt, hogy az egész közösséggel neked kell egyedül törődnöd, mit a közösségünkkel, a világ összes zsidójával? Mi vagy te papnő?

GIZI Pénzre lesz szükségünk, sok-sok pénzre. Be kell szerveznünk az összes kapcsolatunkat, meg kell ragadnunk minden lehetőséget. Ha nem kapjuk meg a pénzt, ki lesz a felelős a sok megnyomorított, halálraítélt barátért, az elszalasztott esélyért? Én nem szeretném ezt a felelősséget magamra vállalni...

JETTY Túl sokat kérdeztél egész életedben, aki pedig túl sokat kérdez, az azt kockáztatja, hogy túl sok választ is kap, és ezzel el is veszti a lelki békéjét. A föld és az ég között bizony vannak dolgok, amelyeknek örökre titokban kell maradniuk. Ha valami rossz dologgal szembesülünk, olyannal, ami erősebbnek bizonyul nálunk, akkor nincs értelme ellene küzdeni, mert a végén úgyis mi húzzuk a rövidebbet. Félre kell állni, el kell rejtőzni, meg kell várni, amíg elmúlik. Ez nem gyávaság, hanem ez az egyetlen ésszerű magatartás. Még akkor sem hagyom magam táncba vinni a gonosztól, ha ő a világ legszebb, és legvonzóbb férfinja, mert nem vagyok hülye: tisztában vagyok azzal, hogy a gonosz szórakoztató, vonzó, arany gombokat visel, szép a szája és sűrű, fekete, göndör a haja. Nem pedig olyan jellegtelen, mint az én kötényem, a festett hajam, az, ahogy éjszakánként felriadok a sötétben, ahogy egy kupacban nyomorgunk, ahogy ellepnek a háztartás gondjai és az apró bosszúságok, a szemétkihordás, az edénmosogatás, és a folyton kellemetlenkedő rokonok... A gonosz pontosan tudja, mit mond majd neked, hogy néz majd rád, ha egyszer elkap.

Szünet.

Gyere ide, Gizi! Állj fel! Gizi, neked már ráncaid vannak!

GIZI Mama! (*Nevet*) Mama! Még nem vetted észre? Én már régóta nem fiatalasszony vagyok!

WILLY

Gizi Willy irodájában várakozik. Fel-alá járkal.

GIZI (*Félhangosan*) Herr Wisliceny, barátaim külföldről arról informáltak, hogy köszönettel elfogadják a tervet, és hajlandóak megadni az önök által kért összeget, de csak az alábbi feltételekkel. Először: kérjük, hogy a teljes európai zsidóságot érintően teljes egészében állítsák le a transzportokat, Terezint is beleértve. Másodsor: kérjük, hogy azonnal hagyják abba a lengyelországi kivégzéseket és az ottani zsidók életét feltétel nélkül kíméljék meg. Harmadsor: kérjük, engedélyezzék, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt felügyelete alatt intézkedhessünk a Lengyelországban rekedt személyek ügyében. Kérjük továbbá, hogy egy központi irodát hozhassunk létre, amely figyelemmel kísérheti a segélyakciókat. A segítséget három formában kívánjuk nyújtani: először, kollektív segítségnyújtás élelmiszerek, ruházat és gyógyszerek formájában. Másodsor, egyéni segítségnyújtás konkrét címzetteknek. Harmadsor, egy irányított posta üzemeltetésének engedélyezése. Kérjük továbbá, hogy engedélyezzék azoknak a személyeknek a kiutazását és tranzitját, akik rendelkeznek az ehhez szükséges dokumentumokkal, mint például célvízum, útlevél vagy esetleg tranzitvízum. Kérelmeink nem csak a Lengyelországban tartózkodó zsidókra vonatkoznak.

Bejön Willy. Mindketten állva maradnak.

WILLY Elnézést, hogy megvárattam, Frau Fleischmann.

GIZI Úgy is tudta, hogy meg fogom várni.

WILLY Igen, tudtam.

GIZI Tudta, hogy mindent elkövetünk, ami csak erőnktől telik.

WILLY Azt nem tudtam.

GIZI Most már tudja. Mit szól az ajánlatunkhoz, Herr Hauptsturmführer?

WILLY Mivel kínálhatom meg, Frau Fleischmann?

GIZI Kérhetek egy kávét?

WILLY Ez ügyben erőfeszítéseket kell tennünk...

GIZI Miért?

WILLY A tea és a kávé... Ha nem tévedek, e két árú volt az ön férje ...

GIZI Én egy komoly ügy miatt kerestem fel.

WILLY Ma már minden ügy komolynak számít – bár néha ránk férne egy kis derű is. Az élet egy idegen országban olykor szomorú tud lenni... De nem panaszkodom, Pozsony kedves kisváros, néha mégis nagyon unalmas. Időnként valahová ki kell innen mozdulni. Ön sem az itteni boltokban vette ezt a ruhát.

GIZI A munkámnak köszönhetően sokat utaztam. Legutóbb Londonban és Párizsban voltam...

WILLY Előtte pedig Zürichben...

GIZI Egész jól informált, Herr Wisliceny. Mi mindent tud még rólam?

WILLY Csak annyit, amennyi szükséges.

GIZI Megteszem, ami tőlem telik, hogy önök ne tegyenek tönkre bennünket, ahogy önök is megtesznek mindent azért, hogy megsemmisítsenek minket.

WILLY Miért lenne ez az érdekünk? Csak annak a cigányéletnek, ahogy az egyik országból a másikba vándorolnak, annak kell véget vetni, és majd a háború után fel kell építeniük maguknak egy új hazát. Ez az önök nagy lehetősége, ragadják meg.

Feláll és Gizihez megy. Kézen fogja, és egy táncmozdulatot tesz.

GIZI A mi reményünk soha el nem fogy...
(*mint akit hipnotizálva van*) ..Kétezer év ősi reménye...

WILLY ...Szabad nemzetként lenni a hazában...

GIZI ...Sion és Jeruzsálem földjén... (*Magához tér. Szorosan egymáshoz simulva állnak*).
Nem tudtam, hogy érdekli a cionizmus.

WILLY Sok közös vonásunk van.

GIZI (*Elhúzódik*) Azt kétlem, Herr Wisliceny. Önöktől eltérően mi legszívesebben minden társunkat Palesztinába küldenénk, de sajnós, ahogyan Ön is tudja, ez lehetetlen. Másfelől pedig ott vannak az angolok, akik keresztbe tesznek...

WILLY ...aztán meg az arabok. Még Madagaszkárra sem jutottak el - micsoda örült ötlet volt ez, már kezdettől fogva.

GIZI (nevet) Madagaszkárra... Tisó valami Budzsibizsanba küldene bennünket, vagy hová...

WILLY Nevet, ez tesz nekem, Frau Fleischmann...

GIZI Gizi, hívjon Gizinek.

WILLY Tudta, hogy a családom Kelet- Szlovákiából származik? Magán kívül nem mondtam ezt még senkinek, Gizi.

GIZI Megtisztelő, Herr Wisliceny.

Szünet. A férfihoz megy és megérinti az arcát. Aztán visszahúzódik.

Akkor nem fog nevetni, ha az Európa-tervről fogunk beszélgetni?

WILLY Nos, térjünk a tárgyra, Frau Fleischmann. A feletteseim felhatalmaztak, hogy teljes jogkörrel tárgyaljak Önnel. Teljes felelőséggel kijelenthetem, hogy az európai zsidóság megmentéséhez szükségünk van két-három millió svájci frank értékű dollárra.

GIZI Mondtam már önnek, Herr Wisliceny, hogy meg kell beszélnem a többiekkel, képesek vagyunk – e ezt az összeget előteremteni. Kétszáz ezer előleget kért, és ígéretet tett, hogy a deportálásokat minimum egy hónapra leállítják. Sajnálatos módon, csupán az összeg egy részét tudom most felajánlani.

WILLY Sajnos, arról kell értesítenem Önt, Frau Fleischmann, hogy a deportálás leállítására tett javaslatát időközben elutasították. A mai körülmények között nem tudunk vállalni ilyen irányú kötelezettséget, a transzportálás pedig most csak a pillanatnyi helyzetre való tekintettel állt le. A parancsnokság valójában nem szeretné folytatni a deportálásokat, és én mindent megteszek annak érdekében, hogy elhatárolódjunk a németektől. Ami pedig a lengyelországi táborokban történekről szerzett értesüléseit illeti, néhány esetről én is hallottam, másokról pedig nem. Azt hiszem, hogy fokozatosan módunk lesz bizonyos könnyítések bevezetésére. Ez csakis önökön múlik. Dolgozzanak ki egy kivitelezhető tervet a lengyelországiak megsegítésére, én pedig továbbítom.

GIZI (Néhány évvel öregebb lett. Kezével kitapogatja a fotel karját és beleül. Színtelen hangon folytatja.) Megbízhat bennünk, Herr Wisliceny, mindent megteszünk, ami erőnktől telik. Tudjuk, hogy maga megbízható szövetségünk.

WILLY Gizi, szeretnék önnek valamit elmondani, de százszázalékos diszkréciót kérek. Jó híreim vannak.

GIZI A világon semmit nem várok jobban, mint a jó híreket.

WILLY A legfelső vezetés úgy döntött, hogy ötvenezer gyereket átküldenek Lengyelországból Terezínbe. Kétezren már úton is vannak! Ott először

felhízlalják, azután pedig átküldik őket Angliába, majd onnan tovább, Palesztinába.

GIZI Ez annyira csodálatos, hogy el sem hiszem...

WILLY Ha minden a tervek szerint történik, akkor az ön gyerekeire is ilyen utazás vár...

GIZI De csodálatos lenne!

WILLY És ez még nem minden. Hannover mellett létesítettek egy zsidó lágert, amely a spanyol nagykövet és néhány más külföldi nagykövetség védelme alatt áll. Ebbe a táborba gyűjtik össze egész Európából a legfontosabb személyiségeket. Ide hozták például Görögországból Koretz főrabbit, és jó néhány közismert rabbit Lengyelországból és a Birodalomból is. Nem sokára doktor Löwenherzet is odaszállítják Bécsből. A láger egészen kivételezett helyzetben van, mármint abban az értelemben, hogy ezek a személyek ott szabadon mozoghatnak, megfelelő étkezést kapnak és magukkal vihetik bútoraikat, személyes holmijukat, sőt, még értékes zsidó vallási tárgyak tartását is engedélyezték nekik. Így például Koretz főrabbi magával vihetett 350 értékes Thóra tekercset és más fontos dolgot is. Azt is tervezik, hogy ezeket a zsidókat egy megfelelő pillanatban szabadon engedik – kicserélik.

Szünet.

GIZI Néha elképzelem, hogy egy állomáson vagyunk, amelyre gyors - és személyvonatok érkeznek. A kocsikban vágyak, barátságok, sikerek és szerelmek utaznak... Meg a veszteség, a gyűlöletet, és a düh. Csak sejteni lehet, hogy ide tartanak. Egyik távolabb van, a másik közelebb, van, amelyik már csak néhány száz méterre, de amíg be nem futnak, mintha nem is léteznének. Nem ismerjük a menetrendet, ezért csak álldogálunk a peronokon, várjuk, hogy feltűnjenek a távolban a vonat fényei, és megpróbáljuk kitalálni, melyik vonat áll is meg az állomáson, mikor hallunk végre fékcsikorgatást...

WILLY Gizi, közel van már a háború vége,.. Rám számíthat, hiszek benne, hogy majd együtt folytatjuk. Maga egy csodálatos asszony. Erős és bátor. Egy olyan nő, akire minden férfi vágyik...

GIZI A háború vége! Vége a gyilkosságoknak, a félelmeknek, csak nyugalom, béke, sárga almák, piros paradicsomok, zöld paprikák, narancsszínű répák... De szép is lenne, bár tudnék hinni magának, nagyon, nagyon szeretnék magának hinni. Willy... Maga megfeledezett a kávémról... Csakhogy tudja, információink szerint a deportálások még mindig folytatódnak.

AJÁNLAT

Luxor Kávéház. Gizi, Kósáné. Kósáné fején hatalmas kalappal, leeresztett fátyollal egy asztalnál ül, előtte két kupica piros ital. Gizi megérkezik. Kósáné kezét nyújt neki.

GIZI Kósáné asszony, tudja jól, hogy nem járhatok kávéházba.

KÓSÁNÉ De most velem van. Magának úgysem kell sárga csillagot viselni.

GIZI Nem kell, mivel az államnak dolgozom. *(Keserűen mosolyog.)*

KÓSÁNÉ Szép a kosztümje, Gizi, már akkor észrevettem, amikor belépett.

GIZI Egy kicsit ódivatú, de még mindig a legjobb minőség. Egykor Párizsba vettem.

KÓSÁNÉ Ön egy elegáns nő, bár már nem fiatal... na de – ki marad örökre az? *(Nevet.)*
Likőrt rendeltem, ha megfelel? Azt javaslom, hogy tegeződjünk. Egyszerűen tegezzél! Szervusz, Gizi!

GIZI Szervusz.

Mindketten felemelik a poharukat, isznak, pusztit adnak.

KÓSÁNÉ Tudja, el akartam... tudod, el akartam neked mondani, hogy ami miatt ide jöttem, az egy nagyon személyes dolog, mert mi az én Izidorommal nem értünk egyet azzal, ami itt folyik. Amikor a zsidó rendeleteket olvastam, sírtam, hidd el nekem. Bocsáss meg, de hinned kell nekem. Öt év börtön egy tudatos házasságon kívüli kapcsolatért, ami egy zsidó és nem zsidó között történt? Soha sem gondoltam volna, hogy egyáltalán be lehet tiltani valakinek, hogy szerelmes legyen? Azt sem értem, hogy valaki hogyan vehet el csak úgy egy rádiót egy másik embertől? Én az utóbbi időben úgy megszoktam már a rádiót...

GIZI Hát, azért nem ezek a legszörnyűbb dolgok, amik történtek...

KÓSÁNÉ Azt mondják, hogy a töletek elkobzott rádiókat szétosztották a sajátjaik között, a használati díjat, meg a javítást viszont nektek kell fizetni... Elképesztő! Alfajt csináltak belőletek. Tudod, ki áll mind e mögött... *(körbe tekint és hangosan odasúgja)* Mák Sanyi! Ő a legrosszabb! Ő írta ám alá azt a disznóságot is! Mintha nem is a huszadik században élnénk! Te megértesz, Gizi, mi nem vagyunk olyanok, mint ők.

GIZI Mi pedig nagyra becsüljük azokat az embereket, akik segítenek nekünk. Ha nem haragszol, hálám jeléül hoztam ezt a csekket és a gyűrűt.

Kósáné elveszi a csekket, gyorsan megnézi és elrejtí retiküljébe. A gyűrűt az ujjára húzza.

KÓSÁNÉ Mily csodás! Honnan van?

GIZI Tetszik?

KÓSÁNÉ Igen. Nagyon!

GIZI Akkor ne kérdezd.

KÓSÁNÉ Olyan kedves vagy te, Gizi. Örülök, hogy megismertelek. Sokat hallottam már rólad. De én azt akarom, hogy hálás légy nekem. Nekem nem kell ajándékot adnod.

GIZI Mi tulajdonképpen a baj?

KÓSÁNÉ Te is anya vagy, meg fogsz érteni.

GIZI Nem tudom, jó anya vagyok-e, valószínű nem. A lányaim Palesztinában vannak, csak ritkán írnak, félttem őket, főleg az idősebbet, aki nehezebben viseli...

KÓSÁNÉ (*megsimogatja*) Tudom, milyen idők járnak... Európát ellepték a fasiszták. Nem is értem, hogy még az olyan szabad, gyönyörű, és kulturált országokban is, mint Olaszország, Franciaország, Görögország!

Szünet.

Kérdezhetek valamit?

GIZI Parancsolj...

KÓSÁNÉ Hallottam, hogy te cionista vagy, Gizi. Nem furcsállod, hogy a ti célotok megegyezik a németekével?

GIZI Ezt hogy érted?

KÓSÁNÉ Azt hallom, hogy ti is meg a németek is az összes zsidót egy helyre akarjátok összegyűjteni és létre akarjátok hozni a legnagyobb zsidó gettót a világon.

GIZI Azzal a különbséggel, hogy mi az ígéret földjére nem marhaszállító vagonokban küldjük őket, úgy összezsúfolva, hogy állva kell elvégezniük a szükségüket, ott, ahol éppen vannak, olyan vagonokban, ahol tíz centiméter magasan áll az oltatlan mész, amely összekeveredik az ürülékkel, és ennek hatására olyan gázok keletkeznek, amelyektől már a szállítás alatt is rengetegen elpusztulnak!

Szünet.

Elnézést, Kósáné asszony...

KÓSÁNÉ Csak azt akartam mondani... mennyire csodállak azért, hogy ennyi férfivel tudsz együtt dolgozni.

GIZI (*Mosolyog*) Nem mindig könnyű ám velük. Ha egymásnak esnek – az egyik ortodox, a másik neológ, a harmadik cionista, a negyedik asszimilálódott – néha akkor a zajt csapnak, hogy rosszabbak a piaci kofáknál, csak én tudom őket összebékíteni!

Nevetnek.

De mintha akartál volna valamit mondani... Hogyan is szólíthatlak?

KÓSÁNÉ A fiunkról van szó. Szeretném, ha az ő élete jobb lenne, mint a miénk. Gizi, te tudod, hogy milyen mocsárban élünk. Szeretném, ha a fiamból egy európeér lenne, akinek nem lesz semmi köze ezekhez a parasztokhoz. Arra gondoltam, hogy kimehetne Svájcba tanulni. Persze ehhez pénz kell, sok, sok pénz. Igaz, hogy Izidor az elnöki irodát vezeti, de a fizetése erre nem elég. Az jutott eszembe, mi segítünk nektek, ti segíthettek nekünk. A fiú fiatal, tapasztalatlan, támaszra lenne szüksége, bizalomkeltő emberekre, akik bevezetik a társaságba. Nekem semmi kifogásom a zsidók ellen, én csodállak benneteket, érdekel a kultúrátok, olyan ősi, annyit szenvedtetek, annyi a tapasztalatotok... Okosabbak és tájékozottabbak vagytok, mint a szlovákok...

GIZI Néhány szlovák is segít nekünk. Nem mindenki fasiszta. De nem bízhatunk teljesen meg bennük.

KÓSÁNÉ Hát persze. Biztos van valami ismerősöd Svájcban, rokonod, barátod. Arra gondoltam, ha valaki felkarolná a fiamat, választana neki egy jó iskolát, néha ránézne, esetleg, ha támogatná, úgymond anyagilag...

GIZI Ez nagyszerű ötlet! Vannak ismerőseim Genfben, talán segíthetnének. A fiúnak esélyt kell adni!

KÓSÁNÉ Te voltál Genfben?

GIZI Csak Zürichben... Zürich egy... nagyon kellemes város.

KÓSÁNÉ E mögött az elgyengült tekintet mögött én férfit sejtek! Helyes legalább? Fiatal?

GIZI *(Nevet.)* A legfiatalabb és a leghelyesebb mindközül, akikkel valaha is találkoztam!

Mind a ketten nevetnek.

KÓSÁNÉ Teljesen beindítottál. Azt hiszem, én is elmegyek abba a Svájcba, hogy ott a helyszínen rendezzem el a dolgokat.

GIZI Menj! Segítek vízumot szerezni!

KÓSÁNÉ Arra gondoltam, írhatnál egy ajánlást, cserében, hogy segítek nektek. És azt is írd bele, hogy azok a legfiatalabbak és leghelyesebbek is fogadjanak!

GIZI Természetesen! Dobj egy követ helyettem a zürichi tóba. Én akkor elfelejtettem.

KÓSÁNÉ Gizi, te káprázatos vagy. Nem is tudod, mennyire boldog vagyok! Az ajánlásodért elküldöm a szobalányt.

GIZI Légy ám nagyon óvatos! Vigyázz, nehogy megtalálják a levelet. Férjedet minimum lefokozzák, engemet meg legjobb esetben is börtönbe zárnak.

KÓSÁNÉ Ne aggódj, a mi Lujzánk megbízható. Bármire képes értem. Ha gondolod, megkérem, hogy varrja be a levelet a bundámba, a bélés alá. (*Nevet.*)

GIZI Megteszi, és utána azonnal felhívja a Gestapót. Ne feledd, hogy a németek már itt vannak. A bátyám helye még ki sem hült, és Lili, a sógornóm, kénytelen volt a bundáját a szobalánynak adni.

KÓSÁNÉ Mi van most Lilivel?

GIZI Felakasztotta magát. De nem a bunda miatt.

KÓSÁNÉ Részvétem. Kérem a címed, hogy küldhessek egy képeslapot Zürichből. Vagy – nem, inkább mégsem!

MOLYOK

A színpadon csak Gizi van, ahogy az elején, egy szpottal van megvilágítva. A színészek a nézőtérén ülnek.

GIZI Éppen egy címet kerestem elő, a földön térdepeltem, amikor csöngettek. Feltápaszkodtam és kirohantam. Minden úgy maradt, ahogyan ott hagytam – az iratszekrények kihúzott fiókokkal, a földön szanaszét iratok, egy halom boríték, dobozok a ki nem kézbesített postával, amelyekbe belefészkeltek magukat a molyok... Hitték volna, hogy a molyok megrágják a papírt? Megfigyeltem, nem mindig repkednek, vannak olyan időszakok, amikor nincsenek sehol, aztán hirtelen kirajzanak... Éppen rendet kezdtem rakni, mivel a rendrakás idejét a molyok szabják meg, otthon is vannak, az éléskamrában, a ruhásszekrényekben... Egyszer a ruhámra mászott egy parányi kis pók, egyike azoknak, akik a vénasszonyok nyarán a levegőben szállnak és szerencsét hoznak, én pedig megijedtem tőle és megöltem. Azt hittem, hogy egy moly. Az isten előbb megteremtette az embert, aztán el kezdett dolgozni a kiirtásán – először jönnek a gyerekbetegségek, folytatódik a kamaszkorral, az élet küzdelmeivel, az öregséggel, és így tovább egészen a végéig. Az ember folyton egyenlőtlen harcot vív az Istennel, aki előre elhatározta, hogy tönkre teszi, és a végén meg is teszi. Eleinte könnyen tudsz védekezni, torokgyulladást kapsz, mindent kiizzadsz és kész, később azonban legyengülsz. És akkor az Isten megduplázza a csapásokat és egyre gyakrabban teszi próbára az erőidet. Talán ezek nem is csapások, inkább kihívások, amelyekre reagálnod kell, muszáj őket elfogadnod és feldolgoznod. Mert, ha nem, elöntenek, megfullasztanak, és belehalsz. Megértettem, hogy az Isten nem csak a testemet teszi tönkre, de a tárgyaimat is, a történeteimet, a kapcsolataimat, amelyektől annyira függök, mind fokozatosan elpusztítja, és én már belefáradok, lebénulok, képtelen vagyok az egyre gyorsuló tempóhoz alkalmazkodni, új kapcsolatokat létrehozni, új perspektívákat meglátni, elviselni, hogy azok egy idő múlva ismét eltűnjenek...

Lemegy a színpadról.

- KÓSÁNÉ A szobalányunk bevarrta Gizi ajánlólevelét a bundám bélésébe, és felhívta a Gestapót. A határon tartóztattak le. Biztosra mentek. Kihallgattak. Óriási botrány lett az ügyből. Mák Sanyi végre bosszút állhatott a férjemen, akit azonnal lefokoztak, azt hittem meg fog ölni, ki kellett fizetnünk ezer szlovák korona bírságot, és aztán még negyven ezret, hogy ne ítéljenek el... Gizit is lecsukták, azt mondják, először elrejtőzött, mert kapott egy fülest, így elvitték az anyját. Az nem mondott semmit, ezért túszként lefogták Gizi bátyját. erre már Gizi föladta magát.
- LICI Anya azt hitte, hogy Palesztinában majd mindenki törödni fog velem, mert ő az összes zsidóval törődött Európában. De nem így történt. A Nemzetközi Cionista Szövetség Központjában az mondták rá, hogy csak fontoskodik. Követtem az Isten fájának illatát, de vagy még nem virágzott ki, vagy már elkéstem. Kilenc hónapig elhagyatottan feküdtem, komoly beteg voltam, erről nem akartam anyámnak írni, tudtam, mennyire elfoglalt. Képtelen voltam hazudni neki, ezért inkább nem írtam. Másoktól tudta meg, éppen, amikor rövid időre kiengedték a börtönből. Később további négy hónapra bezárták...
- KÓSÁNÉ Az esetünk felkeltette a szlovák-német sajtó figyelmét is. A Zsidó Központot bezárták és nemzetközi kémközpontnak, a korrupció melegágyának nyilvánították. A botrány a legmagasabb állami köröket is elérte. Egy nap egy speciális kommandó csapat eltávolította az összes alkalmazottat, bezárta az összes hivatalokat... A zsidók leitatták a kulcsokat őrző embert, és így megmentettek minden kényes dokumentumot. Mindig is csodáltam őket leleményességükért. Azt hallottam, hogy Gizi új, csináltatott bútorért cserében szabadult ki a börtönből. A bútort maga a belügyminiszter felesége, Mákné kapta meg... Ki tudja, hol van az a bútor? Amikor Mák Sanyi megszabadult a férjemtől, már nem neheztelt Gizire, jókora hasznót húzott belőle... igazán, nagyon csodáltam a zsidókat...
- LICI Nagyon szerettem... Néha irigyeltem azokat a gyerekeket, akiknek otthon volt az anyukájuk, és együtt sétáltak, de én így is mindig nagyon tiszteltem őt. Hittem, hogy utánunk akar jönni, megvolt ehhez minden irata, de volt még egy fontos feladata, hogy Lengyelországból elindítson valami gyerek transzportot...
- WILLY A gyerek transzport meg is érkezett Terezínbe, de a végén Auschwitzban kötött ki. Ugyanis egy jeruzsálemi muftinak, Haja Amina el Husainihonak, aki utolsó gazember és nagy antiszemita volt, sikerült megakadályoznia a szállítmány elindítását. Attól félt, hogy a zsidó gyerekek Palesztina és a muszlimok ellenségévé válnak, ha felnőnek. Himmler aztán betiltott minden ehhez hasonló akciót.
- VARON Kiengedték a börtönből. Barátai az összes szükséges vízummal és papírral várták, hogy a lányai után mehessen, de ő azt felelte nekik: végig veletek harcoltam és dolgoztam, most is veletek maradok, jöjjön, aminek jönnie kell. A háború már a vége felé közeledett, a felkelés után bejött a Gestapó Szlovákiába. Brunner még egy utolsó csapást mért a maradék pozsonyi zsidókra. A Központ épületébe gyűjtötte be, majd a pincében kegyetlenül megkínóztatta őket. Egy darabig Gizit békén hagyták, hogy még foglalkozzon a

zsidóival. Még mindig számtalan lehetősége volt arra, hogy megmentse az életét.

WILLY Nem tudtam könnyíteni a helyzetén, mert áthelyeztek Pozsonyból. Alábecsültem az utódomat, Brunnert. Tudtam, hogy maga Eichmann küldött Brunnernek egy táviratot, amelyben az állt, hogy őt ne deportálják. Amikor Brunnertől megtudtam, hogy végül Gizit mégis deportálták, méghozzá speciális, R.U. jelzésű vagonban, ami Rückkehr Unerwünscht, azaz a visszatérés nemkívánatos jelzéssel volt ellátva, azt mondtam neki: ezért még felelned kell. Amire ő azt felelte, hogy kapott egy másik táviratot, amelyben az állt, hogy Eichmann mindenben szabad kezet ad neki.

JETTYA háború után azt mondták nekem, hogy a lányom még él, járja a világot és a fasizmus gaztetteit dokumentálja, de én tudom, hogy ha élne biztosan írna nekem. Miért nem írt eddig? Annyi levelet írt, olyan szépen fogalmazott...

VARON Egy nap egy zöld Gestapo autóval vitték el a serédi munkatáborba, és onnan deportálták. A Hivatalból vitték el, éppen amikor az egyik társunknak, aki hozzá fordult segítségért, írt útmutatót a meneküléshez. Sajnálom, én magam is csapdába estem... Brunner a mindig a kezében tartott botjával mutogatva maga irányította a zsidók elszállítását. Amikor már mindenkit felsorakoztattak, Gizi kiállt, hogy beszéljen velem. De Brunner hátat fordított neki. Megkerülte, de ő ismét hátat fordított neki. Újra és újra. Ez a különös tánc egy jó pár percig eltartott. Később visszaállt a sorba. Nem tiltakozott, pedig az egyetlen volt, aki az utolsó részletig tudta, mi fog következni. Amikor Auschwitzban kiszállt a marhavagonból, azonnal szólították a hangszórával, így nem is vett részt a szokásos szelekción. Azóta senki sem hallott felőle, és a haláláról szóló irat sem került elő.

JETTYEgyszer meséltem Gizinek egy történetet egy fiúról, aki árkokat ugrált át, mert nem tudott imádkozni. Ez rossz példázat volt. Az embernek nem kell átugrálnia mindenféle árkokat azért, hogy meghódítsa Istent. Másképpen is lehet. Egyszer egy férfi újból és újból felmondta az ábécét, mert abban hitt, hogy az Isten ebből rakja össze saját imáját... Amit Gizi soha nem tenne. Ő nem adott az Istennek esélyt... Nekem meg nem küldött még egy képeslapot sem...

GIZI Egy rövid pillanatra voltam csupán távol, és az élet megvárt. Az idő megállt. Most itt állok, és figyelem magam: látom azt a nőt, aki a kihúzva maradt fiókoknál állva nézi azt, aki visszatért.

VÉGE

© Huszár Sylvia
2008. december 2.